

BIULETYN

POLSKIEGO TOWARZYSTWA KRAJOZNAWCZEGO
WARSZAWA WRZESIEŃ-PAŹDZIERNIK-1947 R. Nr. 6 (13)

Wydaje Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, W-wa, Smulikowskiego 6/8

W sobotę dnia 18 października 1947 roku odbędzie się w Warszawie
uroczyste złożenie zwłok

Aleksandra
JANOWSKIEGO
» W U J A «

Honorowego Prezesa Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego
do grobu w Kwaterze Zasłużonych na Powązkach.

Uroczystość rozpocznie się o godz. 11 w kościele św. Karola Boromeusza
na Powązkach.

Na powyższe uroczystości zaprasza ogół Krajoznawców, Młodzież Krajo-
znawczą oraz Przyjaciół

ZARZĄD GŁÓWNY
Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego

Warszawa, październik 1947 r.

* * *

Ś. p. Aleksander Janowski zmarł w Komorowie pod Warszawą w dniu 9 października 1945 roku bezpośrednio po stłumieniu Powstania Warszawskiego.

Zwłoki złożono w skromnej trumnie na wiejskim cmentarzu w Komorowie.

Co roku rzesze krajoznawców podążały w rocznicę zgonu Ojca Polskiego Krajoznawstwa na cmentarz komorowski, by złożyć hold zasłudze.

W niedługim czasie prochy Wielkiego Obywatela przytuli ziemia Kwatery Zasłużonych na Powązkach.

Zwłoki ś. p. Aleksandra Janowskiego spoczną obok prochów Zasłużonych Polaków, dla których Polska była najwyższym ideałem i umiłowaniem.

Pragniemy, aby przy grobie Zmarłego zgromadziła się rzesza krajoznawców, pragnących uczcić zasługi Jednego z Najwierniejszych Synów Polski.

Pogrzeb odbędzie się na koszt Państwa.

* * *

Do

**Prezydium Komisji Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej
oraz do Zarządów Oddziałów Polskiego Tow. Krajoznawczego.**

OKÓLNIK

w sprawie pogrzebu ś. p. Aleksandra Janowskiego.

W dniu 18 października 1947 roku odbędzie się w Warszawie uroczyste złożenie zwłok ś. p. Aleksandra Janowskiego do grobu w Kwaterze Zasłużonych na Powązkach.

Uroczystość rozpocznie się Mszą św. w kościele św. Karola Boromeusza na Powązkach o godz. 11.

Podając powyższe do wiadomości, Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego wzywa Zarządy Oddziałów P. T. K. do powiadomienia wszystkich członków danego Oddziału oraz miejscowych Kół Krajoznawczych Młodzieży P. T. K. o mającym się odbyć pogrzebie.

Osoby lub grupy z poza Warszawy, zamierzające wziąć udział w pogrzebie, dla zarezerwowania sobie noclegów w Warszawie winny zawczasu nadesłać pod adresem Oddziału Warszawskiego P. T. K. ul. Wilcza 22 m. 8 odpowiednie zgłoszenie w terminie do dnia 12 października b. r.

Zarządy Oddziałów oraz Koła Młodzieży Krajoznawczej P. T. K. winny rozważyć możliwości urządzenia na miejscu obchodów, poświęconych działalności Zmarłego.

Równocześnie Zarządy Oddziałów i Opiekunowie Kół Krajoznawczych Młodzieży P. T. K. zorganizują na miejscu zbiórki na nagrobek dla ś. p. Aleksandra Janowskiego. Zbiórka winna być przeprowadzona pod opieką skarbnika. Kwoty zebrane na ten cel należy przesłać wraz z odpowiednim pismem do Zarządu Głównego P. T. K. w Warszawie, ul. Smulikowskiego 6/8, posługując się przekazem pocztowym, na którego odwrocie należy dopisać: na nagrobek dla ś. p. Aleksandra Janowskiego.

Konto Zarządu Głównego P. T. K.: P. K. O. Warszawa Nr. I-1401. Odpowiednie przekazy P. K. O. przesyłamy w załączeniu do dyspozycji Zarządu Oddziału oraz miejscowych Kół Krajoznawczych Młodzieży P. T. K.

Wyrażamy przekonanie, że odpowiedni nagrobek dla ś. p. Aleksandra Janowskiego stanie sumptem krajoznawców z terenu całej Polski, i nie będzie takiego Oddziału czy Koła Krajoznawczego Młodzieży P. T. K., któreby nie figurowało w spisie ofiarodawców.

Sprawy omawiane w niniejszym okólniku prosimy potraktować jako BARDZO PILNE.

Plenarne posiedzenie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

W sobotę dnia 18 października 1947 roku tj. w dniu pogrzebu ś. p. Aleksandra Janowskiego odbędzie się w lokalu P. T. K. w Warszawie przy ul. Smulikowskiego 6/8 plenarne posiedzenie Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

Początek posiedzenia o godz. 15-ej.

Na porządku dziennym:

Sprawozdanie Prezydium.

Wykonanie uchwał Zjazdu Delegatów P. T. K. w Gdańsku.

Sprawozdanie Okręgów P. T. K.

Dyskusja.

Sprawy powołania Okręgów zgodnie z obowiązującym Regulaminem.

Na powyższe posiedzenie zaprasza się niniejszym: a) członków Zarządu Głównego, b) zastępców, c) członków Komisji Rewizyjnej, d) Prezesów Okręgów P. T. K. lub ich zastępców, e) Prezesów Oddziałów P. T. K. w miastach wojewódzkich, lub ich zastępców.

Osoby pragnące zarezerwować sobie ew. nocleg w schronisku, winni w terminie do dnia 12 października b. r. powiadomić o tym Biuro Zarządu Głównego P. T. K.

Sekretarz

(-) Kazimierz Staszewski

Prezes

(-) prof. dr. Stanisław Leszczycki

Warszawa, dnia 20 września 1947 roku.

Aleksander Janowski

(wspomnienie)

Aleksander Janowski to nazwisko niezapomniane w dziejach kultury polskiej na przełomie 19–20 wieku. Wielki patriota, wielki demokrat, wielki erudyta, wielki przyjaciel młodzieży, posiadający wiele osobistego uroku, zyskał sobie popularność jak mało kto w tym okresie czasu w naszym społeczeństwie.

Przydomek honorowego »Wuja« nadał mu polski świat krajoznawców. Ale był On Wujem nie tylko młodzieży szkolnej, ale Wujem pracowników społecznych i oświatowców.

Ten przydomek, z którym Aleksander Janowski zeszedł z tego świata, charakteryzował serdeczny stosunek polskiego społeczeństwa do tej niecodziennej postaci Polaka-Patrioty.

Młodość Swoją przeżywał w ciężkim okresie prześladowań po stłumieniu Powstania Styczniowego. Łatwo było w tych warunkach popaść w nastrój rezygnacji. Zbyt wielkie jednak siły nurtowały w polskim społeczeństwie, by ulec przeciwności, Naród wyprowadził wniosek o konieczności pracy od podstaw. Aleksander Janowski, skromny wówczas

urzędnik Wydziału Mechanicznego Kolei Wiedeńskiej szuka dla Siebie miejsca w tej pracy dla dobra powszechnego. W licznych wędrówkach po Kraju, odbywanych samotnie lub w nielicznym gronie młodzieży czy przyjaciół, poznaje piękno kraju rodzimego. Przygotowuje się starannie do Swoich wycieczek, wertując nieliczne wówczas opracowania, potem w czasie Swych wędrówek notuje, fotografuje, prowadzi przyjacielskie rozmowy z ludnością. Z tych wędrówek wysnuwa niezachwiany wniosek, że pokochać kraj naprawdę głęboko można jedynie przez jego poznanie.

Ale kraj wtedy pocięty był kordonami granicznymi trudnymi do przekroczenia, co wielce utrudniało wycieczki krajoznawcze. Czego nie można było zwiedzić osobiście, należało poznać z opisu i opowiadań innych osób. Janowski organizuje na szeroką skalę akcję odczytów o kraju oraz akcję wydawniczą. Odczyty krajoznawcze Janowskiego ściągają setki słuchaczy z wszystkich klas społecznych. Janowski mówi o kraju z taką miłością, że zawsze porывa słuchaczy. Mówi o Gdańsku, Warszawie, Krakowie, Tatrach, Poznaniu, o całym kraju. Na wiele lat przed odzyskaniem Niepodległości rysuje przyszły obraz polskich ziem zjednoczonych. Zestawiając liczbę 25 milionów Polaków z liczebnością innych narodów, budzi poczucie siły i wartości Narodu, godności narodowej, rozstrnuwa szerokie możliwości rozwoju Polski. Obserwując skuteczność Swej akcji odczytowej na naleganie przyjaciół przygotowuje do druku serie Swoich odczytów wyposażoną przezrociami, co pozwala na rozwinięcie wielkiej akcji krajoznawczej. Z jego inicjatywy w roku 1906 powstaje Polskie Towarzystwo Krajoznawcze, które organizuje w całym kraju wycieczki i odczyty krajoznawcze. Ukazują się popularne wydawnictwa krajoznawcze, pierwsze to »Wuja« własnym wydane nakładem – Wycieczki po kraju, serie pocztówek z odpowiednim komentarzem krajoznawczym, wskazówki dla organizatorów wycieczek.

Swym hasłem: przez poznanie Kraju do jego umiłowania – chce Janowski ogarnąć wszystkie sfery Narodu. Dla chłopów pisze specjalną książkę p.t. „Poznaj swój kraj” – w której w typowej gawędzie chłopskiej budzi zainteresowanie dla kraju rodzinnego i zachęca do zwiedzania go. W licznych Swoich pracach zachęca młodzież do poznawania Polski. Opisując urok wycieczek, apeluje do rodziców, by zainteresowania swoich dzieci dla wycieczek krajoznawczych popierali wszelkimi siłami. Wielokrotnie Sam bezpośrednio zwraca się do dzieci i młodzieży, by spotęgować ich zainteresowanie dla Kraju i zachęcić do zwiedzania go. Zetknawszy się w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej z tamtejszą

Polonią, ze smutkiem stwierdza stopniowe zanikanie polskości wśród przymusowych emigrantów. Pisze dla Polonii zagranicznej specjalną książkę p.t. „Pamiętka z Polski”, w której rozstrnuwa urok kraju rodzinnego, który trzeba znać i kochać.

Swoją miłość dla Kraju pragnie przelać na młodzież, ludność miast i wsi, wierząc w skuteczność Swej ideologii.

Laskawy los zezwolił Janowskiemu ujrzeć Polskę Wolną. Janowski upomina się w Swych broszurkach o polski Gdańsk, przypomina, że właściwa zachodnia granica Polski leży nad Odrą.

Janowskiego raduje świadomość, że w stworzonym przez Niego Towarzystwie ma licznych naśladowców, współpracowników, organizatorów wycieczek krajoznawczych, badaczy naukowych, popularyzatorów wiedzy o Kraju, propagatorów Jego idei. Hasło Janowskiego: przez poznanie Kraju do jego umiłowania – zostaje podjęte przez niepodległe Państwo, przez organizacje społeczne, przez szkołę polską.

Sterany wiekiem i trudem Swego pracowitego żywota mimo wszystko zjawia się zawsze tam, gdzie gromadzi się rzesza krajoznawców, w szczególności zaś młodzieży. Ukochanego Wuja witają serdecznie zjazdy młodzieży krajoznawczej, zjazdy krajoznawców dorosłych, a tytuł Honorowego Prezesa Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego był dowodem czci, jaką zorganizowani krajoznawcy darzyli Aleksandra Janowskiego.

Janowski zmarł w roku 1947 w Komorowie pod Warszawą bezpośrednio po stłumieniu Powstania Warszawskiego. W ostatnich chwilach Swego życia, gdy wynoszono Go z ruin walącego się domu w Warszawie, widział Swe ukochane miasto w płomieniach i gruzach. Janowski, jak rzadko kto, znał „Ducha Warszawy”.

Umierając, wierzył, że niespożyty duch stolicy odrodzi miasto, zachowa czarowne jego zakątki, odbudowie nada szerokiego rozmachu, godnego miastu, leżącego w centrum Europy, godnego tej miłości, jaką Janowski żywił dla Warszawy.

Z wiejskiego cmentarza w Komorowie zwłoki Aleksandra Janowskiego przeniesione zostaną do Kwatery Zasłużonych na Powązkach w dniu 18 października 1947 roku.

Zasłużył Sobie na to, by potomność wspominała Go z wdzięcznością.

Prof. Dr Stanisław Leszczycki

Prezes Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego

Wrzesień 1947 r.